

UiT Norges arktiske universitet

iKomp i VGS 2017–2019 Sluttrapport

Dr. Lars Figenschou
Universitetsbiblioteket,
UiT Norges arktiske universitet

Colourbox.com

UiT Norges arktiske universitet – 2021

Septentrio Academic Publishing

<https://septentrio.uit.no/>

Septentrio Reports, Nr 8, 2021

ISSN: 2387-4597

DOI: <https://doi.org/10.7557/7.5826>

<https://doi.org/10.7557/sr.2021.8>

iKomp i VGS 2017–2019 Sluttrapport

Lars Figenschou, UiT Norges arktiske universitet

<https://orcid.org/0000-0001-6661-4513>

Denne rapporten er lisensiert under [Creative Commons Navngivelse 4.0 Internasjonal](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/) lisens.

Bakgrunn for prosjektet

Nasjonalbiblioteket (NB) oppfordret i 2016 til å se på muligheter for et prosjekt i UH-bibliotekene knyttet til den, noen ganger, problemfylte overgangen mellom videregående skole og høyere utdanning. Vi tok den utfordringen og resultatet er blitt det åpne nettkurset [iKomp i VGS](#).

Den økende mengden med informasjon på internett er ikke bare positivt når elever og studenter skal løse til dels kompliserte skoleoppgaver. I løpet av de siste 10-15 årene har måten vi tilegner oss informasjon på forandret seg såpass mye at det å være informasjonskompetent har blitt en helt nødvendig nøkkelkompetanse dersom læringsmål for alle elever og studenter skal oppnås.

I en stadig mer digitalisert verden er informasjonskompetanse (IK) etter hvert blitt kjernen i all ansvarlig fagutøvelse. IK er blitt grunnmuren for alt akademisk arbeid, og er også en meget viktig komponent med hensyn til effektiv jobbutførelse, et aktivt borgerskap og livslang læring.

Overgangen til høyere utdanning innebærer, for mange, en helt ny orientering. Det kreves at elevene/studentene selv er mye mere ansvarlig for egen læring, det er større konsentrasjon og fordypning i fagene, og dessuten en mye større vektlegging av forståelse, fremfor gjengivelse av kunnskap.

I april 2021 kom også den såkalte SHOT-undersøkelsen der norske studenter svarer på spørsmål om helse og trivsel under pandemien. Nesten halvparten rapporterer om at de har alvorlige psykiske problemer, og 4 av 10 studenter sier at de er ensomme, og at de savner kontakt med andre.

Med andre ord; det kan se ut som norske ungdommer trenger hjelp og veiledning på flere plan. Både med hensyn til det å håndtere dagens informasjonsstrøm (og alle verktøyene relatert til en mer og mer hel-digital skolehverdag), men også til egen livsmestring (se f.eks. modulen [Hvem vil du være og hvem vil du bli?](#)).

Dette er bakteppet og sikkert noen av årsakene til at digital dømmekraft og kildekritikk, i lag med studieteknikk og læringsstrategier har blitt ett av satsningsområdene i den nye læreplanen for videregående skole. Der hvor det tidligere ble fokusert på de tekniske ferdighetene rundt søk og referanseskiving, fokuseres det nå på IK som en helt essensiell kjernekompetanse for effektiv læring og livsmestring. Det å være informasjonskompetent, kan altså vise seg å være essensielt når fokuset er på læringsmål og personlig utvikling.

Prosjektorganisering

Prosjektgruppen har bestått av Lars Figenschou, Grete Overvåg og Mark Stenersen (alle fra universitetsbiblioteket ved UiT, Norges arktiske universitet). Dr. Figenschou har hatt prosjektlederansvaret. Prosjektgruppen har utviklet det aller meste av innhold, samt hatt kontroll på det tekniske med Open EdX plattformen.

Styringsgruppe

Prosjektet har hatt en overordnet styringsgruppe som har bestått av følgende personer:

- Johanne Raade (Bibliotekdirektør, UiT Norges arktiske universitet)
- Aud Toga (Rådgiver/Prosjektleder, Troms og Finnmark fylkesbibliotek)
- Geir Gabrielsen (ILP, Universitetsskolekoordinator 8–13, UiT)
- Lars Figenschou (Phd, Førstebibliotekar/Prosjektansvarlig, UiT)

Styringsgruppens rolle har primært vært å:

- sikre et godt samarbeid mellom de involverte enhetene og prosjektgruppen
- påse at prosjektet har levert i samsvar med formål og mål
- kvalitetssikre prosjektet underveis og at det har blitt gjennomført innenfor de godkjente ressursrammene

Resultatmålene

Det er blitt en nødvendighet at man som videregående elev, f.eks. er i stand til å skille god informasjon fra dårlig informasjon (sant/usant). Vi ønsket derfor å lage en ressurs, eller et verktøy om du vil, som kunne bidra til grunnleggende kunnskap på videregående nivå, innenfor «akademisk» tenkning og redelighet.

Med dette prosjektet ønsket vi, i positiv forstand, blant annet å påvirke elevenes evne til å:

- tenke kritisk, og det å være kritisk til sine kilder
- velge gode studieteknikker og læringsstrategier (som igjen kan påvirke læringseffekten)
- reflektere over hva den økende plagiatproblematikken egentlig kan føre til
- finne veier for personlig utvikling og selvbevissthet (hvem vil du bli?)

Universitetsskolene og universitetsskoleprosjektet

Uten tilgang på elever, klasser og lærere som kunne hjelpe oss å teste innholdet i kurset, hadde ikke iKomp i VGS blitt til. Gjennom Geir Gabrielsen og Aud Tåga fikk vi kontakt med Universitetsskoleprosjektet, som igjen satt oss i kontakt med rektorer og skoleeiere. Innledningsvis fikk vi således hjelp fra Andrea Rygg Nøttveit (Bardufoss VGS), Daniel Andersen (Breivika VGS) og Thomas Tøllefsen (Breivang VGS) med noe av innholdet til 3 av modulene i kurset.

Det at prosjektet fikk «låne» klasser på Universitetsskolene (Bardufoss, Breivang og Kvaløya videregående skole) var helt essensielt i utviklingen av kurset. Da fikk vi anledning til å raffinere kurset basert på disse test-klassenes tilbakemeldinger – etter at de hadde testet og evaluert kurset for oss. Det betyr at universitetsskolene Bardufoss videregående skole, Kvaløysletta videregående skole og Breivang videregående skole har vært til uvurderlig hjelp. Så, tusen takk til de tre rektorene, lærerne og elevene.

Involvering fra lærerstudenter

Tre studenter fra lektorutdanningen ved UiT Norges arktiske universitet gjorde en god jobb med å lage undervisningsopplegg basert på iKomp i VGS. Disse ferdige oppleggene er publisert i kurset og er nå tilgjengelige for alle lærere i Norge.

Måloppnåelse

Det er svært vanskelig å måle hvilken effekt iKomp i VGS har, både på grunn av metodeproblematikk, men også fordi det er først fra nå av, og fremover, at lærerne og elevene ved skolene virkelig tar verktøyet i bruk. Lanseringen av kurset og pandemien overlappet.

Uansett, vi i høyere utdanning er veldig fornøyd med at digital dømmekraft og kildekritikk, i lag med studieteknikk og læringsstrategier er blitt ett av satsningsområdene i den nye læreplanen for grunnskolen og videregående skole. Som en kunnskapsnasjon har vi endelig erkjent at informasjonskompetanse er blitt en begrensende terskelverdi – en terskelverdi som må passeres dersom kunnskap, forståelse, læring og personlig utvikling skal oppnås.

Tilbakemeldingene under test-perioden var jevnt over veldig positive. 9 av 10 elever rangerte kurset som «nyttig» eller «svært nyttig». I tillegg har vi fått konstruktiv kritikk, tilbakemeldinger, og masse skryt fra bibliotekarene som er tilknyttet folkebibliotekene og bibliotekene på de videregående skolene rundt om i Nord Norge. Sluttelig har en del lærere evaluert kurset og gitt oss positive tilbakemeldinger, inkludert et informasjonskompetansemiljø lokalisert ved Høgskolen i Innlandet og Elverum videregående skole. De evaluerte hele kurset for oss, og gav oss mange nyttige innspill.

Ved å utvikle iKomp i VGS, og fokusere på økt IK allerede i den videregående skolen, har dette prosjektet vært en bidragsyter med tanke på å forenkle den vanskelige overgangen mellom videregående skole og høyere utdanning. Elevene i videregående skole har ikke kun fått en bedre arbeidspraksis rundt informasjonshåndtering, og sannsynligvis hevet sin egen læringseffekt. De har, ved å ta i bruk «iKomp i VGS», også fått muligheten til å være bedre rustet i møtet med høyere utdanning og arbeidsliv.

Da iKomp i VGS er bygd på en åpen plattform er ressursen tilgjengelig for alle interesserte (f.eks. skoler, biblioteker og høyere utdanningsinstitusjoner). iKomp i VGS vil fremover kunne fungere som et nasjonalt bibliotektilbud som opereres i samhandling mellom videregående skole, UNIT (Direktoratet for IKT og fellestjenester i høyere utdanning og forskning) og NDLA (Nasjonal Digital Læringsarena). Tilbudet vil også fungere godt i folkebibliotekene, som jo ofte besøkes av både skoleelever og andre med behov for økt IK. Dette vil være med på å øke graden av samarbeid mellom bibliotekene, og et overordnet fremtidsmål med prosjektet er å kunne bidra til kunnskapsoverføring innenfor større deler av utdanningssektoren.

Til tross for den endrede situasjonen i videregående skole det siste året (på grunn av pandemien) er det allerede ca. 60 klasser som har tatt verktøyet i bruk. Det vil si at det i løpet av det siste året er omlag 1200 elever som har logget inn via FEIDE-innlogging og tatt kurset i bruk. Dette er et bra tall, men kurset har et mye større potensial. Dersom kunnskapsdepartementet, UNIT og NDLA hadde profilert kurset gjennom sine kanaler, og dermed utnyttet sin påvirkningskraft på en god måte, kunne kurset nådd ut til mange flere elever og lærere.

Woke-bevegelsen

Selv om det er litt på siden av det overstående bør det likevel nevnes at vi har registrert trender som i de siste årene har preget universitetssektoren i USA sterkt, så vidt er begynt å komme til videregående skoler og universiteter her i landet. Dette gjelder det som kalles woke-bevegelsen. Bevegelsen er kjent for en ideologisk fundert identitetspolitikk. Ideologien og strategiene som benyttes er kraftfulle, og mange mener bevegelsen er truende på så mange slags vis (f.eks. for demokratiet). Språklig uthenging av meningsmotstandere, kraftfulle beskjeder om hva som er rett å mene, og krav om straff og oppsigelse av meningsmotstandere er allerede blitt ganske vanlig i USA (og nå også, dessverre, i vårt naboland Sverige).

Denne utviklingen fører uomtvistelig til en enda sterkere polarisering i samfunnet, noe som slettes ikke er ønskelig i en nasjon som fremmer demokratiske verdier. Vårt syn er at i årene som kommer trenger kunnskapsnasjonen Norge samfunnsengasjerte, bevisste og sannhetssøkende ungdomskull. Derfor ble innholdet i kurset, underveis i prosessen, oppdatert og justert for å dekke disse problemstillingene.

Creative Commons lisens

Vi har utstyrt iKomp i VGS med en såkalt åpen lisens (CC BY 4.0). Å legge til rette for deling og gjenbruk (Open Education) ved å benytte åpne lisenser (Creative Commons) kan i mange sammenhenger bety store ressurs-besparelser. Åpen tilgang til undervisningsressurser skaper bare vinnere, og i dag blir åpen tilgang til kunnskap sett på som en helt grunnleggende premisse for miljøer og nasjoner i fremgang.

iKomp i VGS – tall

Totalt har vi hatt i overkant av 50 eksterne møter, presentasjoner, foredrag og keynotes-foredrag. Nasjonalt har vi promotert kurset og tenkningen som ligger til grunn for innholdet i iKomp i VGS for hundrevis av elever, lærere, bibliotekarer, skoleledere og skoleeiere.

Internt har vi hatt syv workshoper hvor vi har produsert innhold, og det har vært mange titalls møter, seminarer og samlinger hvor ideer og retninger for kurset har vært diskutert. I tillegg har Grete Overvåg, Mark Stenersen og undertegnede brukt 200–300 timer (hver for oss) til innholdsproduksjon. Mark Stenersen har også brukt noen arbeidsuker på videoproduksjon og tekniske utfordringer med OpenEdx. Totalt har det vært brukt over 2 000 arbeidstimer relatert til produksjonen av iKomp i VGS.

Prosjektet, ved undertegnede, har vært aktiv i promoteringen av kurset. I løpet av prosjektperioden har prosjektet blitt presentert ved:

- 8 nasjonale konferanser
- 12 ulike videregående skoler
- 5 fagdager (Troms og Finnmark fylkeskommune)
- 3 utdanningsdager (Nordland fylkeskommune)
- 4 fagmøter for bibliotekarer (Nord-Norge)

Plattform

iKomp i VGS er laget i CMS/LMS-et Open edX. Open edX (OeX) er et læringsystem først laget av MIT og Harvard som i dag ligger på edx.org. OeX er et open source prosjekt som utvikles fra hovedversjonen edx.org. Dette er åpent og tilgjengelig for hvem som helst via open.edx.org. Denne versjonen ble først implementert og testet av UNIT (den gang Bibsys) i 2013. iKomp-prosjektene startet opp sin første versjon av OeX samme år.

Hosting, vedlikehold og oppdateringer

iKomp kursene, inkludert VGS-versjonen, hostes av UNIT og ligger dermed på deres servere. Alle data og kursinnhold sikres av UNIT og de har ansvaret for det tekniske rundt UiT sin Open edX-løsning (OeX).

Oppdatering av kursinnhold/rettelser

Prosjektgruppen har hatt, og vil fremdeles ha, alt ansvar med innholdet i kurset. Dette gjelder alle rettelsener, endringer og utvidelser som måtte komme. Tilbakemeldinger fra undervisere og elever diskuteres i faste møter for hele iKomp-gruppen. Her diskuterer vi endringsforslag eller tekniske utfordringer, og endringer gjøres på vår testinstans før det eventuelt publiseres på produksjon-serveren.

Drift

UB/Result ved UiT har en løpende kontrakt med UNIT når det gjelder drift og software-oppdateringer. Med jevne mellomrom kommer det også nye versjoner av OeX – og disse implementeres etter avtale med UNIT. Tekniske problemer, nedetid, innloggingsproblemer og lignede tas hånd om av UNITs supportlinjer. Det er laget en infografikk som viser problemløsning og kontaktpunkter som skoler og bibliotek skal få.

Ansvar

UB/Result vil være ansvarlige for opprettholdelse og drift av OeX og kursene som ligger der i uoverskuelig fremtid, inkludert iKomp i VGS-kurset. Dette er selvfølgelig begrenset til de økonomiske rammene som foreligger, og eventuelle fremtidige økonomiske kostnader rundt drift. Hvordan dette skal finansieres fremover er oppe til diskusjon i styringsgruppen.

Økonomi

I dag har UB/Result en kontrakt med UNIT om teknisk drift pålydende NOK 100.000,-/år. Dette finansieres i dag over driftsbudsjettet til UB/Result. Men vi savner en annen og mer permanent løsning på denne utgiften. Enten fra UiT direkte, eller årlige tilskudd fra rett instans (myndighetene).

Vedlegg

KHRONO - Debattinnlegg

Teksten er hentet fra det publiserte innlegget hos Khrono, <https://khrono.no/har-vi-forberedt-ungdommen-pa-det-digitaliserte-livet-og-den-nye-skolehverdagen/507777>

Publisert 16.08.2020, oppdatert 17.08.2020

Forfattere:

Førstebibliotekar Lars Figenschou, Universitetsbiblioteket, UiT Norges arktiske universitet
Seksjonssjef Mariann Løkse, Universitetsbiblioteket, UiT Norges arktiske universitet

Kontaktadresse:

lars.figenschou@uit.no

Har vi forberedt ungdommen på det digitaliserte livet og den nye skolehverdagen?

Vilde Kaasen Krogsrud og Sølve Kuraas Karlsen publiserte et meget godt [debattinnlegg](#) i Khrono 11. aug. 2020. I innlegget påpeker de nødvendigheten av kildebevissthet i dagens informasjonslandskap, og de spør retorisk om hvordan fremtidens lærere, bibliotekarer og andre som jobber med ungdom kan løse dette i praksis? De oppfordrer også høgskoler og universiteter til å gi gode og konkrete svar som studentene kan ta med seg ut i arbeidslivet.

Mange ferske studenter rapporterer om lav mestringsfølelse (og de påfølgende negative konsekvensene) og vi tror at en viktig årsak nettopp kan være at de ikke klarer å knekke kodene relatert til det å håndtere informasjon under studiene sine. De når altså ikke det punktet der de føler at de lykkes som student – at de lykkes med å lære. Når de samme ungdommene heller ikke har gode og effektive læringsstrategier og/eller studieteknikker i verktøykassen sin, er det ikke rart at mange rapporterer om at de har det vanskelig.

Hos oss ved UiT Norges arktiske universitet registrerer vi også at det er ganske mange unge som sliter i overgangen mellom videregående skole og høyere utdanning, og dette er nok også tilfelle ved andre universiteter og høgskoler rundt om. Sluttproduktet er det liten tvil om; frustrasjon og fortvilelse, en følelse av mentalt stress, og for alt for mange; en total mangel på læring.

En økende mengde med informasjon på internett er ikke bare positivt når elever og studenter skal løse til dels kompliserte skoleoppgaver. I løpet av de siste 10–15 årene har måten vi tilegner oss informasjon på forandret seg radikalt. Faktisk såpass mye at det å være informasjonskompetent nå har blitt en helt nødvendig nøkkelkompetanse dersom læringsmål skal oppnås – både for elever og studenter.

Informasjonskompetanse handler helt kort om å forstå sitt eget informasjonsbehov. Hvor finner jeg den informasjonen jeg trenger, hvordan evaluerer jeg sannhetsgehalten i informasjonen, og hvordan kan jeg bruke og inkludere denne informasjonen i mitt eget

arbeid. I et videre perspektiv handler informasjonskompetanse også om læring. God planlegging og gode læringsstrategier gjør at du lærer både lettere og mer.

På 1970-tallet var det kun 2–5 % av ungdomskullene som fortsatte til høyere utdanning. I dag er det nesten 50 % som i løpet av livet kommer til høyere utdanning. For mange innebærer denne overgangen til høyere utdanning en helt ny orientering. Det kreves at de selv er mye mer ansvarlig for egen læring, det kreves større konsentrasjon og fordypning i fagene, og dessuten en mye større vektlegging av forståelse, fremfor gjengivelse av kunnskap. I dag sliter de nye studentene med dette, og de rapporterer om at de føler seg mentalt stresset.

Har vi forberedt dagens ungdommer på det digitaliserte livet og den faktiske skolehverdagen som de opplever? Det er vel ikke kontroversielt å si at skolen ikke har vært flink nok – frem til nå. Det virker som dagens informasjonsvirkelighet og alle mulighetene der har tatt undervisningssektoren litt på senga. Ungdom må i dag, på en helt annen måte enn før, lære seg å tenke kritisk. Det er en nødvendighet at man som oppegående samfunnsborger faktisk er i stand til å skille god informasjon fra dårlig (sant/usant). Det er også alt for få studenter som har en bevisst holdning til hvordan de selv studerer og lærer. Læringseffekten blant ferske bachelorstudenter er til dels nedslående og det er en for stor andel som ikke mestrer helt grunnleggende ting relatert til akademisk skriving og oppgavestruktur, kritisk tenking og akademisk redelighet.

De unge trenger altså hjelp til å få en god grunnkompetanse slik at de kan håndtere dagens informasjonsstrøm og alle verktøyene relatert til en mer og mer digital verden og skolehverdag. Internett og den lette tilgjengeligheten av informasjon, samt ulike sosiale medier-plattformer har gjort noe med elevene og studentene våre, men vi vet ikke helt hva. Vi ser at hvordan de leser og (ikke) fordyper seg i emner, hvordan de lærer og hvordan de kommuniserer med voksne og hverandre, har forandret seg de siste årene. Tenk bare på at det er et fåtall (7 %) av landets 15-åringer som evner å vurdere innhold på nettsider på en tilfredsstillende måte (Frønes, 2017). Det utgjør ca. 2 elever i hver VGS-klasse!

Både enkeltstudier og doktorgradsavhandlinger konkluderer med at elever og studenter trenger mer kunnskap om hvordan de navigerer, og ikke minst hvordan de kan forholde seg kritisk, til alt innholdet på nettet. Dagens 16, 17, 18-åringer trenger kvalifisert hjelp til å ta langsiktige valg som er bra for dem selv, og det fremtidige, digitaliserte livet som de kommer til å leve. Ungdommene våre trenger rett og slett en praktisk innføring i det å håndtere dagens informasjonsvirkelighet. En slik innføring og opplæring bør selvfølgelig inkludere læringsmoduler som inneholder kritisk tenking, kildekritikk, fake news, informasjonssøk, studieteknikk og læringsstrategier. Flere utdanningsinstitusjoner har allerede jobbet med disse problemstillingen i mange år, og det er utviklet både digitale og klasseromsbaserte undervisningsopplegg. Til tross for dette, det er likevel behov for et økt fokus på dette viktige temaet.

Med dette som bakteppe har Universitetsbiblioteket i Tromsø utviklet to ulike nettbaserte læringsressurser. En for 1. klassingene på videregående skole og deres lærere ([iKomp i VGS](#)), og en for de som allerede er blitt studenter i høyere utdanning ([iKomp](#)). Målet med disse to

åpne verktøyene (MOOC) har nettopp vært å øke graden av informasjonskompetanse hos elever og studenter, og å gjøre overgangen mellom videregående skole og høyere utdanning best mulig, for flest mulig. Positivt er det også at stadig flere fakulteter og institutter ved UiT legger inn informasjonskompetanse som en obligatorisk del av studieprogrammene sine. Med andre ord, de bruker [iKomp](#) kurset som et arbeidskrav (som alle studentene må bestå).

Det vil bli viktig for nasjonen Norge at vi gjør så mye som mulig for å unngå å skape digitale klaseskiller. Et sunt, demokratisk samfunn består av individer som kan ta informerte og kunnskapsbaserte valg, og ikke av en A- og en B-gruppe, hvor B-gruppen er utestengt på grunn av at de ikke er informasjonskompetente nok (de som har knekket kodene og forstår det digitale informasjonsspråket og kulturen – versus de som ikke gjør det).

Klarer vi å utdanne informasjonskompetente studenter vil de basere sine fremtidige valg på kunnskap og fakta, og det vil påvirke deres arbeidsliv, helse, økonomi og fritid på en positiv måte. Samfunnet har for eksempel et betydelig behov for at de som allerede er i arbeidslivet kan fornye og oppdatere egen kompetanse. Mange voksne har med andre ord også behov for å utvikle kildebevissthet og kritiske sans. En slik kompetanse har altså vidtrekkende fordeler – langt utover skole- og studiehverdagen. Vi i bibliotekbransjen heier derfor på alle initiativ som setter kildebruk og -kritikk på agendaen, og bidrar gjerne sammen med andre viktige aktører som lærere, pedagoger og forskere.

Vi i høyere utdanning er veldig fornøyd med at digital dømmekraft og kildekritikk, i lag med studieteknikk og læringsstrategier er blitt ett av satsningsområdene i den nye læreplanen for grunnskolen og videregående skole. Vi har endelig forstått at informasjonskompetanse er blitt en begrensende terskelverdi – en terskelverdi som må passeres dersom kunnskap, forståelse og læring skal oppnås.